

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2025.24.6>

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДУХОВНОСТІ ДЛЯ РЕАБІЛІТАЦІЙ ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ З ЛАВ ЗСУ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ

Наталія Жигайло

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lnu.edu.ua*

Михайло Цимбалюк

*Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів,
вул. Михайла Грушевського, 5, м. Київ, Україна, 01008
e-mail: tsmmwww@gmail.com*

Володимир Жигайло

*Міжрегіональна академія управління персоналом
вул. Зелена, 149, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: volodymyr.zhyhaylo@gmail.com*

Дослідження присвячене вивченню ролі та важливості інформаційної духовності у процесі реабілітації демобілізованих осіб з лав Збройних Сил України та інших військових формувань. У статті розкрито філософсько-психологічні аспекти інформаційної духовності для реабілітації демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань. Здійснено теоретико-методологічний аналіз окресленої проблеми. Запропоновано модель інформаційної духовності особистості. Представлено вправи, спрямовані на розвиток інформаційної духовного становлення демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань. Сформовано програму інформаційного духовного становлення молоді. Представлено психологічний тренінг формування інформаційної духовності демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань. До кожного блоку «Програми тренінгу розвитку інформаційної духовності особистості» розроблені вправи, які можна використати у відповідності до поставленої мети.

Також представлено критерії, яким повинна відповідати інформаційно духовна особистість: моральні, інтелектуальні, фізичні та канонічні.

Виокремлено джерела інформаційної духовності особистості: соціальні мережі з використанням духовної інформації, якою є Святе Письмо; Богословіє (як наука про Бога); Свята Літургія – вчителька життя (А. Шептицький); Молитва – розвиток душі; церковне мистецтво; християнська філософія (пізнання Бога); природа, культура, мистецтво, спорт тощо. Підтримка демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань є дуже важлива на сучасному етапі, тому слід підтримувати наших захисників, та допомагати адаптуватись до звичайного життя. Духовність та цілісність нашої армії це ознака сильного духу нашого народу. Поле бою цивільних людей – допомагати армії, продовжувати роботу для майбутнього наших дітей, військових та держави.

Ключові слова: інформаційна духовність, реабілітація, демобілізовані з лав Збройних Сил України та інших військових формувань, психологічний тренінг формування інформаційної духовності.

Воїни, які пройшли складні випробування на полі бою, часто зіштовхуються з труднощами в адаптації до мирного цивільного життя. Один із ключових аспектів успішної

реабілітації цих осіб – це розвиток духовності. Духовність відображає внутрішню силу та стійкість особистості під час подій, пов'язаних зі службою в армії. Вона допомагає демобілізованим знаходити внутрішні ресурси для подолання посттравматичного стресового синдрому, депресії та інших емоційних труднощів. Участь в духовних практиках, які включають лекції, тренінги, майстер-класи, семінари, медитації, релігійні техніки, духовні зустрічі, може сприяти зміцненню психологічного стану демобілізованих воїнів. Духовність може бути основою для побудови позитивного життєвого підходу та підтримки взаємодії з рідними та спільнотою. Таким чином, розгляд важливості духовності для реабілітації демобілізованих стає актуальним і необхідним в контексті підтримки ветеранів та їхньої успішної адаптації до цивільного життя.

Актуальність дослідження. Дослідження присвячене вивченню ролі та важливості духовності у процесі реабілітації демобілізованих осіб з лав Збройних Сил України та інших військових формувань. Воїни, які пройшли складні випробування на полі бою, часто зіштовхуються з труднощами в адаптації до мирного цивільного життя. Один із ключових аспектів успішної реабілітації цих осіб – це розвиток духовності. Духовність відображає внутрішню силу та стійкість особистості під час подій, пов'язаних зі службою в армії. Вона допомагає демобілізованим знаходити внутрішні ресурси для подолання посттравматичного стресового синдрому, депресії та інших емоційних труднощів. Участь в духовних практиках, які включають лекції, тренінги, майстер-класи, семінари, медитації, релігійні техніки, духовні зустрічі, може сприяти зміцненню психологічного стану демобілізованих воїнів. Духовність може бути основою для побудови позитивного життєвого підходу та підтримки взаємодії з рідними та спільнотою. Таким чином, розгляд важливості духовності для реабілітації демобілізованих стає актуальним і необхідним в контексті підтримки ветеранів та їхньої успішної адаптації до цивільного життя.

Виклад основного матеріалу. Духовний розвиток особистості є важливим для людства у всі часи та епохи. У наш час, коли інформаційно-енергетичний струм обрушується на людину стрімким потоком, духовність особистості є під небезпекою і потребує серйозного вивчення та розвитку. Адже, поряд з великими досягненнями у розвитку суспільства, самої особистості, її освіченості все більше помітні проблеми, які безпосередньо пов'язані з життям та здоров'ям молодшої особистості, її задоволенням життям та методами самореалізації.

Також високий рівень освіти не завжди дає гарантію того, що особистість у своєму житті та діяльності буде керуватись моральними та духовними принципами, і таких прикладів можна навести чимало. Справді, без духовного відродження та оновлення, повернення духовності у душі людей неможливо говорити про утвердження нашого суспільства, його відповідності нормам цивілізованого існування, законодавчих та реальних гарантій прав та свобод особистості, які є пріоритетними у всьому цивілізованому світі.

Аналіз останніх публікацій на тему дослідження. Проблеми духовності присвячено чимало досліджень: від Платона, Аристотеля, Панфіла Юркевича, Григорія Сковороди до наших днів: С. Д. Максименко, І. Д. Пасічник, Г. О. Балл, М. Й. Боришевський, В. П. Москалець, М. В. Савчин, В. Ф. Моргун, О. В. Матласевич, Н. І. Жигайло; зарубіжні класики: Ф. Лерш, К. Г. Юнг, К. Роджерс, Р. Мейо, Дж. Коннорс тощо. Великого значення духовності надавали завжди. За визначенням науковців, духовність – це загально-культурний феномен, який містить у собі абстрактно-теоретичні цінності та ідеали, а також базується на принципах сумління, правди та краси. Опираючись на попередні дослідження, нами з'ясовано, що «в сучасній українській психології дослідження духовності відбувається за такими основними напрямками: філософсько-релігійним, предметом вивчення якого є духовність як віра у вищі сили (Г. С. Сковорода, Т. Г. Шевченко, Г. П. Ващенко);

культурологічним, у якому духовність виступає як вияв особи в культурному світі через самовизначення та самореалізацію, що передбачає вищі почуття, здатність до емпатії, співчуття (М. І. Пірен, В. В. Москаленко, В. В. Рибалка); соціально-психологічним, в якому духовність виступає як специфічна властивість особистості двох основних потреб: ідеальної – пізнання і соціальної – жити та діяти для інших (Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, М. В. Савчин, В. П. Москалець, І. Д. Пасічник, Р. В. Каламаж, О. В. Матласевич, Н. І. Жигайло)» [3].

Метою нашого дослідження є розкрити філософсько-психологічні аспекти інформаційної духовності для реабілітації демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань. Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі **завдання**:

- Здійснити теоретико-методологічний аналіз окресленої проблеми.
- Запропонувати модель інформаційної духовності особистості.
- Запропонувати вправи, спрямовані на розвиток інформаційної духовного становлення демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань.
- Сформувати програму інформаційного духовного становлення молоді.

Виклад основного матеріалу. Задля реалізації вказаної мети нами використовувалися раніше досліджені характеристики духовності як інтегративної якості особистості, яка слугує однією з найбільш фундаментальних характеристик особистості як відкритої системи. Відштовхуючись від запропонованого визначення, що духовність – це складний психічний феномен; вияв внутрішнього світу особистості; інформаційно-енергетична структура особистості, насичена символами, якими вона володіє, нами запропоновано термін «інформаційна духовність». Під **інформаційною духовністю** розуміють наповнення інформаційного простору духовними цінностями задля формування високого рівня свідомості та самосвідомості особистості; розвитку її духовних пріоритетів; обґрунтування системи цінностей, що мають лягти в основу життя, виступати на передній план усього процесу життєдіяльності. Джерелами духовності слугують наука, культура, релігія, мистецтво, спорт тощо.

З метою формування інформаційної духовності демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань запропоновано: поняття «інформаційно-духовної особистості»; авторську психологічну структуру інформаційно-духовної особистості; авторську модель інформаційного духовного становлення демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань; програму тренінгу розвитку інформаційної духовності особистості; тематичний план спецкурсу «Психологія формування інформаційної духовності особистості»; критерії розвитку інформаційної духовності особистості; джерела формування інформаційної духовності особистості.

Під терміном «інформаційно-духовна особистість» ми розуміємо особистість, в яка є сучасною та цифрово грамотною, водночас, в своїх думках і вчинках опирається на закони правди та справедливості; яка в своєму житті керується принципами істини та любові до ближнього; користується законами взаємоповаги та взаємодопомоги; інформаційний простір якої сповнений духовно-культурними надбаннями.

Авторська психологічна структура інформаційно-духовної особистості за С. Максименко, Н. Жигайло (рис. 1), представлена у вигляді дерева, основа (коріння) якого базується на чинниках саморегуляції, якими є воля, совість і віра; а верхівка прагне до духовного зростання, тобто до самовдосконалення» [2]

Авторська модель інформаційного духовного становлення особистості включає в себе інструментальну, потребово-мотиваційну та інтеграційну складові (рис. 2).

Представлено психологічний тренінг формування інформаційної духовності демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань. До кожного блоку «Програми

Рис. 1. Психологічна структура особистості за С. Максименко, Н. Жигайло

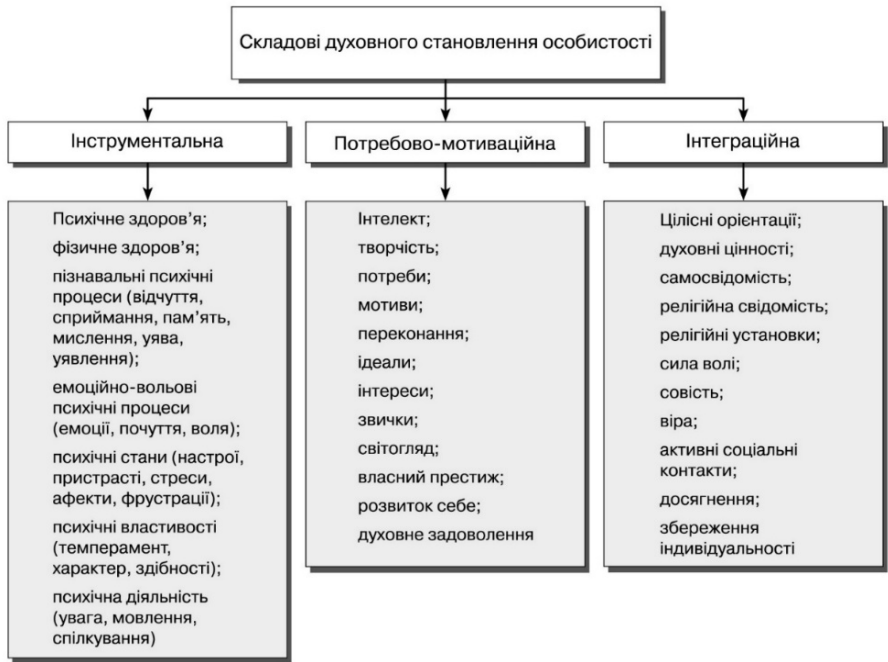

Рис. 2. Авторська модель інформаційного духовного становлення особистості

тренінгу розвитку інформаційної духовності особистості» розроблені вправи, які можна використати у відповідності до поставленої мети. Пропонуються також рольові та ділові ігри, міні-дискусії, вправи із тренінгу особистісного зростання, вправи із тілесно-зорієнтованого тренінгу, лекції, наукові семінари, круглі столи, конференції, конгреси, симпозіуми, реколекції тощо.

Також представлено критерії, яким повинна відповідати інформаційно духовна особистість: **моральні**: інформаційно духовна особистість характеризується чесністю, справедливістю, достоїнстю; має діловий та особистісний авторитет; любить свою працю і відповідально відноситься до неї; мати етично-діловий такт і радість від спілкування; **інтелектуальні**: високий рівень фахової підготовки; точність пам'яті, гнучкість мислення, творчість уяви; темперамент, лабільна нервова система (вроджені чинники); сила волі і віра (набуті чинники); мовленнєва культура, риторика; інтуїція; спостережливість; **фізичні та канонічні**: одяг, постава, поведінка; шляхетність, одухотворення.

Джерелами інформаційно духовної особистості є: соціальні мережі з використанням духовної інформації, якою є Святе Письмо; Богослов'є (як наука про Бога); Свята Літургія – вчителька життя (А. Шептицький); Молитва – розвиток душі; церковне мистецтво; християнська філософія (пізнання Бога); природа, культура, мистецтво, спорт тощо.

На сьогоднішній день Україна здійснила значний цифровий стрибок та перейшла на більш високий технологічний рівень розвитку. Однак, утвердження і розквіт нашої держави можливий лише за умови професійного та інформаційно духовного становлення кожного громадянина, професіонала, фахівця, який має стати вирішальною силою, що забезпечить незворотність поступу України до своєї волі, слави, економічного та соціального добробуту, здорової нації, сильної держави світового рівня.

Інформаційна духовність – це наповнення інформаційного простору духовними цінностями задля формування високого рівня свідомості та самосвідомості особистості; розвитку її духовних пріоритетів; обґрунтування системи цінностей, що мають лягти в основу життя, виступати на передній план усього процесу життєдіяльності.

На основі результатів психологічного тренінгу можна стверджувати про те, що демобілізовані з лав ЗСУ та інших військових формувань перебувають на етапі духовного становлення тоді, коли вони: по-перше, вбачають сенс у тому, що відповідає духовним ідеалам і до чого водночас у них є можливість; по-друге, мають розвинені відповідні риси характеру, знання і вміння, що дають змогу домогтися поставленої мети, реалізувати себе у своєму духовному становленні.

Духовність розглядається як комплексний аспект людського життя, який охоплює віру, цінності, життєвий сенс і зв'язок з внутрішнім «я». У демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань, що повертаються до цивільного життя, духовність має велике значення для подолання психологічних та емоційних травм, пов'язаних з військовою службою. Духовність надає можливість знайти сенс у своєму житті після демобілізації та пережити душевну реабілітацію.

Перше, що варто врахувати, це те, що воїни зіштовхуються зі смертю, насильством та іншими життєвими випробуваннями під час війни. Це може призвести до втрати віри в людство і підірвати психічний стан. Духовність допомагає відновити цінності та надію, а також знайти сенс в тому, що вони пережили. Духовність також допомагає знайти місце в суспільстві. Часто демобілізовані особи відчують відчуження від цивільного населення, оскільки їхні досвід та переживання відрізняються від більшості людей. Зв'язок зі спільнотами, які розуміють та підтримують їхні духовні потреби, може сприяти подоланню цього відчуження та соціальній адаптації. Окрім цього, духовність допомагає впоратися з посттравматичними стресовими розладами та іншими психологічними проблемами,

які можуть виникнути після військової служби. За допомогою духовності вони можуть розвивати позитивні ментальні стратегії, що сприяють покращенню психічного стану та зниженню рівня стресу. Окрім того, духовність сприяє формуванню моральних цінностей та етичних принципів, які ветерани можуть використовувати в цивільному житті. Це допомагає їм бути позитивними членами суспільства та приносити користь своїй родині та спільноті.

Психологічний стан демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань визначають такі чинники: особистісні якості; особливості травматичного досвіду; наявність та характер психотравми, отриманої в дитячому віці; акумульовані протягом життя соціальні моделі, зокрема життєві стратегії та сценарії; соціальна підтримка, соціальна допомога; професійна реалізація.

Активізація позитивного погляду демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань на себе, на віру в свої сили та здібності повинні чітко співвідноситися з реальністю. Важливо складати реалістичні життєві плани та знаходити відповідні шляхи їхньої реалізації. Надаючи психологічні послуги, необхідно чітко визначати міру власної компетентності, щоб ефективно використовувати механізм перенаправлення до інших фахівців. Організуючи психологічну реабілітацію ветерана війни, потрібно розрізняти рівні його потреб, що визначає рівень психологічної реабілітації і, відповідно, спектр комунікативних стратегій та методів психологічної допомоги.

Сьогодні на законодавчому рівні передбачаються зміни принципів організації системи реабілітації та системи надання соціальних гарантій, що визначатиме і запровадження нових моделей організації, адміністрування та менеджменту, застосування принципово іншої методології оцінки якості результатів реабілітаційного процесу, а також процесу соціальної адаптації демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань і членів їхніх сімей. Згідно з положеннями нового підходу, сучасні системи надання реабілітаційних та соціальних послуг мають спиратися на такі принципи: персоніфікований підхід до демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань; простота та ефективність управління та організації; прозорість та публічність; максимальне використання потенціалу самоорганізації ветеранів та фахівців; використання провідного світового досвіду як у сфері адміністрування суспільних процесів, так і в сфері надання реабілітаційних послуг учасникам бойових дій тощо.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» особи, які звільняються або звільнені з військової служби з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, члени сімей таких осіб, члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, члени сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, визначені Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон), мають право на безоплатну психологічну допомогу.

У закладах охорони здоров'я утворюється спеціалізований структурний підрозділ, який забезпечує здійснення психологічної реабілітації міждисциплінарними командами фахівців-психологів на основі кейс-менеджменту, що відповідає сучасним вимогам до організації реабілітаційного процесу. Психологічні послуги надаються з урахуванням індивідуального підходу, на основі методологічно коректного застосування комплексу заходів з науково доведеною ефективністю та доцільністю відповідно до міжнародних науково обґрунтованих протоколів і не лише пацієнтам стаціонару, а й амбулаторно та дистанційно (також передбачено виїзд фахівців за місцем проживання Захисників. Обсяг обов'язкових послуг із психологічної реабілітації, який за державної підтримки мають надати заклади, що увійшли до Реєстру: первинне психодіагностичне обстеження; визначення

психологічної потреби; формування індивідуального плану психологічної реабілітації; визначення реабілітаційного прогнозу; надання психологічної допомоги стаціонарно або дистанційно; забезпечення психіатричного огляду; психологічна підтримка членів родини отримувача послуг; проведення необхідних психодіагностичних тестів та безпосередньої терапії; надання своєчасної невідкладної медичної допомоги у разі виникнення станів, що загрожують життю і виникли під час надання послуг із психологічної реабілітації.

Перспективи подальших досліджень. Врахування результатів дослідження є важливим для розробки та оновлення навчальних програм, вибору навчального інструментарію та контенту викладачами, а також створення інформаційного забезпечення дисциплін усіх напрямів. Запропонована у дослідженні методологія може бути використана для розширення дослідження і застосування обраних методів та підходів до інших об'єктів дослідження – науковців, менеджерів, підприємців, громадських діячів тощо.

Висновки. Підтримка демобілізованих з лав ЗСУ та інших військових формувань є дуже важлива на сучасному етапі, тому слід підтримувати наших захисників, та допомагати адаптуватись до звичайного життя. Духовність та цілісність нашої армії це ознака сильного духу нашого народу. Поле бою цивільних людей – допомагати армії, продовжувати роботу для майбутнього наших дітей, військових та держави. Цілісність і згуртованість полягає в підтримці один одного. Навіть у важкі часи ми ніколи не втрачали свою віру, незламність і дух національності. Пишаємось і дякуємо кожній людині, яка бореться за нашу країну та майбутнє.

Список використаної літератури

1. Балл Г., Трач Р. Психологія і духовність // Гуманістична психологія. К: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ. 2005. – 279 с.
2. Васютинський В. О. Психологія масової політичної свідомості та поведінки / Відп. ред. В. О. Васютинський. – К.: Док-К, 1997. – 163 с.
3. Жигайло Н. І. Психологія духовного становлення особистості майбутнього фахівця : Монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 336 с.
4. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Остапчук В. В. Психологічна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. – 282 с.
5. Максименко С. Д. Психологія особистості : парадигма життєтворення // Психологія і сусп-во / С. Д. Максименко. – 2006. № 4. С. 8–52.
6. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : наук. монографія. К. : КММ, 2006. 255 с.
7. Максименко С. Д. Психологія особистості : Підручник. К. : КММ, 2007. – 296 с.
8. Москалець В. П. Психологія особистості : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2013. – 416 с.
9. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія. Київ : Наш час, 2005. – 278 с.
10. Савчин М. В. Духовний потенціал людини : монографія. Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» Прикарпатського ун-ту, 2001. – 203 с.
11. Цимбалюк М. М., Жигайло Н. І. Формування стресотійкості студентів в умовах війни для правового та євроінтеграційного процесів. – *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. Спецвипуск. С. 128–136. http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/spec_2022/17.pdf

PHILOSOPHICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF INFORMATION SPIRITUALITY FOR THE REHABILITATION OF DEMOBILIZED FROM THE ARMED FORCES OF THE UKRANIAN ARMED FORCES AND OTHER MILITARY FORMATIONS

Nataliya Zhyhaylo

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lnu.edu.ua*

Mykhailo Tsymbaliuk

*Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Social Policy and Protection of Veterans' Rights
5, Mykhaila Hrushevskoho str., Kyiv, Ukraine, 01008
e-mail: tsmmwww@gmail.com*

Volodymyr Zhyhaylo

*Interregional Academy of Personnel Management
149, Zelena str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: volodymyr.zhyhaylo@gmail.com*

Abstract. The study is devoted to studying the role and importance of information spirituality in the process of rehabilitation of demobilized persons from the ranks of the Armed Forces of Ukraine and other military formations. The article reveals the philosophical and psychological aspects of information spirituality for the rehabilitation of demobilized persons from the ranks of the Armed Forces of Ukraine and other military formations. A theoretical and methodological analysis of the outlined problem is carried out. A model of information spirituality of the individual is proposed. Exercises aimed at developing the information spiritual formation of demobilized persons from the ranks of the Armed Forces of Ukraine and other military formations are presented. A program of information spiritual formation of youth is formed. Psychological training for the formation of information spirituality of demobilized persons from the ranks of the Armed Forces of Ukraine and other military formations is presented. Exercises have been developed for each block of the "Training Program for the Development of Information Spirituality of the Individual" that can be used in accordance with the set goal.

The criteria that an information spiritual personality must meet are also presented: moral, intellectual, physical and canonical.

The sources of information spirituality of the individual are identified: social networks using spiritual information, which is the Holy Scripture; Theology (as a science about God); Holy Liturgy – a teacher of life (A. Sheptytsky); Prayer – development of the soul; church art; Christian philosophy (knowledge of God); nature, culture, art, sports, etc. Support for those demobilized from the ranks of the Armed Forces of Ukraine and other military formations is very important at the present stage, therefore we should support our defenders and help them adapt to ordinary life. The spirituality and integrity of our army is a sign of the strong spirit of our people. The battlefield of civilians is to help the army, to continue working for the future of our children, the military and the state.

Key words: information spirituality, rehabilitation, demobilized from the ranks of the Armed Forces of Ukraine and other military formations, psychological training for the formation of information spirituality.